

Analyse | kraka

28. september 2020

Tidlig pension – Er der sammenhæng mellem antal år på arbejdsmarkedet og antal år på pension?

Af Jesper Kühl og Amanda Egelund-Müller

”Når man kommer på pension, er det også forskelligt, hvor mange år, man får som pensionist. En ufaglært lever i gennemsnit færre år end en jævnaldrende akademiker. Alle fortjener gode år på pension med tid til børn, børnebørn og fritidsinteresser.”

Pjece til udspil om ”Ny ret til tidlig pension” (s.5)

Regeringens udspil om ret til tidlig pension lægger vægt på, at det skal tilgodese grupper med færre år på pension. Adgangsbilletten til ordningen er mange år på arbejdsmarkedet og en kortere uddannelse. Analysen viser:

- Udspillet vil inden for gruppen af faglærte og ufaglærte tilgodese dem, der i forvejen har flest år på pension.
- Udspillet kan give de faglærte og ufaglærte, der har mest erhvervs erfaring, flere år på pension end hovedparten af personer med en længere uddannelse.

Kontakt

Analysechef
Jesper Kühl
Tlf. 3117 2847
E-mail jk@kraka.dk

Deloitte

Kraka er finansieret af Realdania, Deloitte og en række øvrige bidragsydere. Se kraka.org

Er tidlig pension målrettet personer med kort pension?

Levealder bestemmes af et komplekst samspil

Personer med mere uddannelse og med mere beskæftigelse lever længere

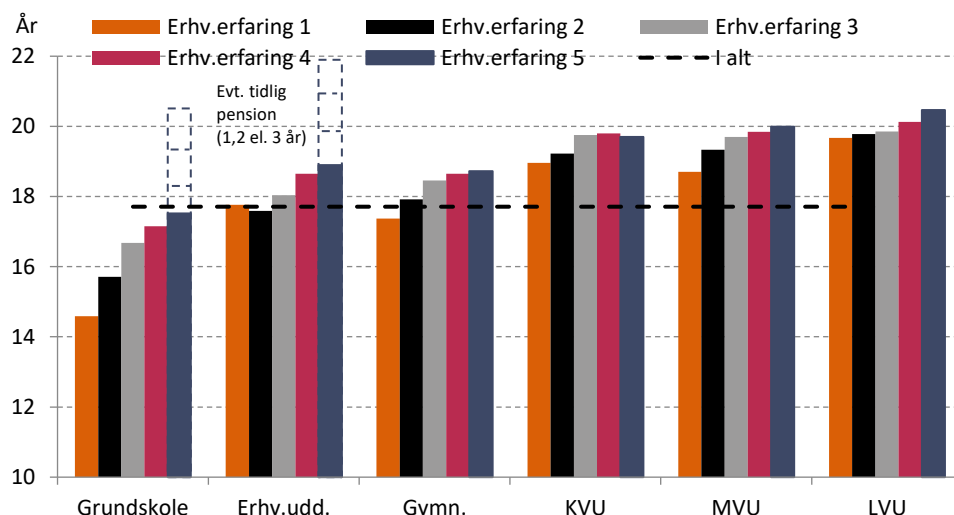
Sammenfatning

Regeringens udspil om ret til tidlig pension lægger bl.a. vægt på, at tiltaget skal tilgodese grupper med en kortere forventet levealder og derfor færre år på pension. Samtidig opstilles et kriterie for ordningen, der kræver mange år på arbejdsmarkedet og en kortere uddannelse. Denne analyse diskuterer sammenhængen mellem antal år på arbejdsmarkedet/uddannelse for 60-årige, den forventede levealder og dermed antal år på pension. Og det undersøges, om et krav om mange år på arbejdsmarkedet kan målrette de ekstra år på pension til personer, der har færre forventede år på pension.

Alene ud fra principielle overvejelser kan der ikke forventes en direkte sammenhæng mellem mange år på arbejdsmarkedet/en kortere uddannelse og en lavere forventet levealder. Den forventede levealder for den enkelte person skabes i et kompleks samspil mellem mange faktorer. Antal år på arbejdsmarkedet og uddannelseslængde er kun indirekte forbundet til den forventede levealder, og mange andre faktorer spiller også en rolle for den forventede levealder og derfor det forventede antal år på pension.

En simpel opgørelse viser ganske vist, at personer med længere uddannelser i gennemsnit også lever længere og derfor kan forvente flere år på pension. Samtidig viser en yderligere opdeling efter omfanget af beskæftigelse igennem livet, at den forventede levealder også er højere for personer med mere beskæftigelse igennem livet, jf. figur A. Indenfor de enkelte uddannelsesniveauer er der en forskel i den forventede levealder for 60-årige på op til fire år mellem grupper med mest og med mindst beskæftigelse igennem livet.

Figur A Forventet antal år på pension for 60-årige kvinder, opdelt på uddannelse og erhvervs erfaring

Anm.: "Erhv.erfaring" 1-5 angiver omfang af erhvervs erfaring igennem arbejdslivet og omfatter hver især en femtedel af personerne inden for et uddannelsesniveau, sorteret efter erhvervs erfaring i arbejdslivet. "Erhv.erfaring 1" er de 20 pct. af personerne inden for et uddannelsesniveau, der har haft mindst erhvervs erfaring igennem arbejdslivet, "Erhv.erfaring 2" de 20 pct. med næstmindst erhvervs erfaring osv. De stiplede kasser ovenpå "Erhv.erfaring 5"s for ufaglærte og faglærte skitserer muligheden for 1, 2 eller 3 års tidligere pension til personer med længst tid på arbejdsmarkedet.

Kilde: Danmarks Statistiks registre og egne beregninger.

Sammenhæng skyldes fælles baggrundsfaktorer

Den positive sammenhæng med det forventede antal år på pension som 60-årig kan dog hverken for uddannelse og erhvervs erfaring tolkes som en årsagssammenhæng. Sammenhængen er derimod et resultat af, at både den forventede levealder og uddannelse/erhvervs erfaring bestemmes af underliggende faktorer som fysiske forudsætninger, opvækst,

livsstil og sundhed. Fx at mere ressourcestærke personer både uddanner sig mere, arbejder mere og kan forvente en højere levealder og derfor flere år på pension.

60 pct. af erhvervsudd. kvinder har flere år på pension end gennemsnit

Blandt de erhvervsuddannede kvinder kan de ca. 60 pct., der har haft mest erhvervs erfaring igennem livet, som 60-årige forvente flere år på pension end den gennemsnitlige 60-årige kvinde i Danmark. Blandt ufaglærte er det kun den femtedel, der har mest erhvervs erfaring, der ligger over gennemsnittet for 60-årige. Hovedparten af de 60-årige med en videregående uddannelse kan forvente flere år på pension end gennemsnittet.

Tidlig pension giver ekstra år til dem der allerede har flere

Udspillet om tidlig pension kan give 1, 2 eller 3 års tidligere pension for personer med en høj arbejdsmarkedstilknytning igennem livet. Seniorer med meget erhvervs erfaring er samtidigt dem, der i forvejen kan forvente flere år på pension i forhold til andre seniorer med samme uddannelsesniveau. Som skitseret i figur A kan den ekstra pensionsrettighed derfor give denne gruppe af personer flere år på pension end de fleste andre seniorer.

Anbefaling: Sundhedsfaglig vurdering til tidlig pension

Analysen viser, at der ikke er en entydig sammenhæng mellem mange år på arbejdsmarkedet/en kortere uddannelse for 60-årige og færre forventede år på pension. En ordning, der tager udgangspunkt i dette, kan derfor ikke forventes at reducere uligheden i antal år på pension. Den foreslåede model for tidlig pension indebærer, at modtagerne, hvis de får pension tre år før den generelle pensionsalder, i gennemsnit vil få det højeste antal forventede år på pension af alle pensionister. Man kan næppe komme udenom at anvende sundhedsfaglige vurderinger ved tildelinger af en tidligere pension, hvis målet er at nedbringe uligheden i forventet antal år på pension.

Er tidlig pension målrettet personer med kort levetid?

1. Indledning

Regeringen begrundet bl.a. sit udspil til en ret til tidlig pension til personer med mange år på arbejdsmarkedet med, at faglærte og ufaglærte har en lavere restlevetid som seniorer end andre uddannelsesgrupper og derfor i dag kan se frem til færre år på pension, jf. bilag A. Men kan en ret til tidlig pension til personer med mange år på arbejdsmarkedet målrette de ekstra år på pension til personer, der har en lavere forventet levealder? Det undersøger dette analysenotat.

Tidlig pension er målrettet ufaglærte og faglærte

Udspillet om tidlig pension er i høj grad målrettet ufaglærte og erhvervsuddannede med mange år på arbejdsmarkedet. I regeringens udspil er kriteriet for tidlig pension mindst 42 år på arbejdsmarkedet med beskæftigelse, dagpengeledighed, barsel mv. frem til den dag, man fylder 61 år. For at opfylde kriteriet skal man således være startet på arbejdsmarkedet senest, når man fylder 19 år. Opgørelsestidspunktet ved 61-årsalderen målretter dermed retten til tidlig pension til ufaglærte og erhvervsuddannede, da andre uddannelsesforløb typisk ikke indeholder tid på arbejdsmarkedet som 17-19-årig.

Faktorer for levealder diskuteres

Analysenotatet diskuterer først, at den forventede levealder, og dermed det forventede antal år på pension, afhænger af en lang række andre faktorer end uddannelse og erhvervs-erfaring, herunder af den enkeltes fysiske forudsætninger, livsstil og sundhedstilstand igennem livet. Antal år på arbejdsmarkedet og uddannelsestype er kun delelementer og udviser blot en indirekte sammenhæng med den forventede levealder via andre faktorer.

År på pension på tværs af udd. og erhvervs erfaring

Analysenotatet fortsætter derefter til at beskrive den forventede levealder på tværs af uddannelsesgrupper. Herefter vises det, at personer med meget erhvervs erfaring igennem livet har flest forventede antal år på pension. Der ses udelukkende på beskæftigelse og ikke dagpengeledighed, barsel mv., hvilket indgår i udspillets kriterie for tidlig pension. Der argumenteres dog for, at beskæftigelse er en god indikator for den samlede arbejdsmarkeds-tilknytning igennem livet samt at inddragelse af fx ledighed og beskæftigelse både kan øge eller mindske den positive sammenhæng mellem år på pension og erhvervs erfaring. Afsluttende illustreres effekten på antal år på pension af, at ufaglærte og faglærte med mest beskæftigelse kan få tidlig pension.

2. Den forventede levealder skyldes mange faktorer

Restlevetid bestemmes af (alt) andet end uddannelse

Den forventede levealder for den enkelte 60-årige påvirkes direkte og især indirekte af en lang række forhold og omstændigheder i livet. Dødelighed og dermed livslængde afhænger af en lang række andre faktorer, som hver især har en sammenhæng med både uddannelse og erhvervs erfaring. Det er derfor ikke sikkert, at den positive sammenhæng mellem uddannelse og levetid også gælder for personer med lang erhvervs erfaring.

Levetid bestemmes direkte af fysiske forudsætninger...

Den forventede levealder, og derfor den forventede restlevetid for 60-årige, er helt grundlæggende direkte bestemt af de fysiske forudsætninger, som hver især fødes med. Et dansk studie af tvillinger finder, at ca. en fjerdedel af variationen i livslængde skyldes genetiske forudsætninger, jf. Herskind mfl. (1996).

... og sundhedstilstanden igennem livet

Den anden direkte faktor for den forventede levealder er sundhedstilstanden igennem livet. Et liv med færre negative sundhedspåvirkninger slider mindre på kroppen og må forventes at give bedre muligheder for en længere og sundere alderdom. Kroppens sundhed er en akkumulerende tilstand, der tager udgangspunkt i de medfødte fysiske forudsætninger, men som kan ændres igennem livet.

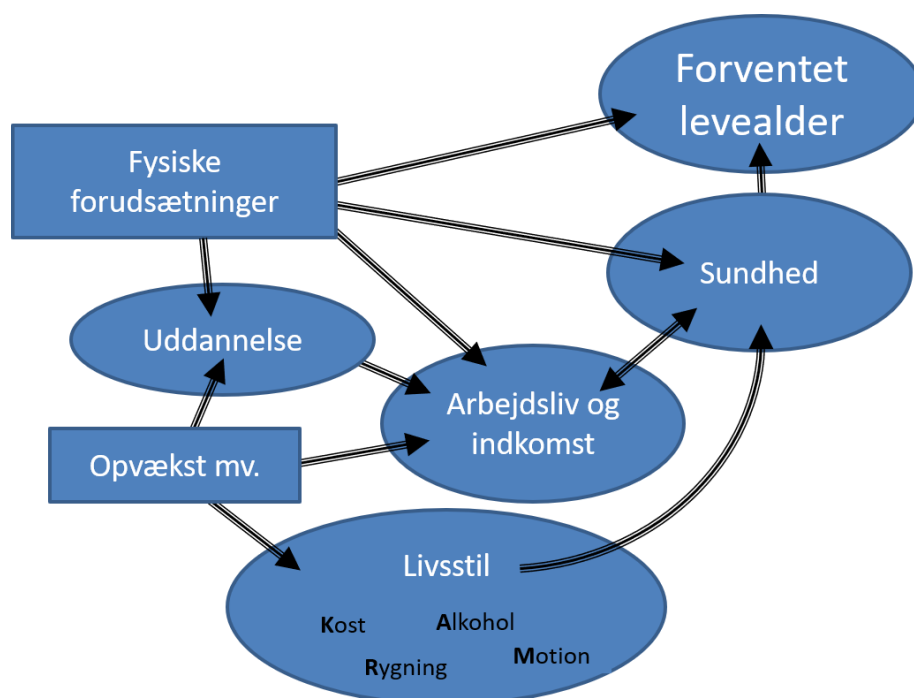
Fysiske forudsætninger er udgangspunktet

Som udgangspunkt for livet har alle personer en række fysiske forudsætninger, der giver et anlæg for et kortere eller længere levetid, jf. Figur 1. De grundlæggende fysiske determinanter af menneskers mulige alder er endnu ikke fuldt forståede, men fx lever kvinder typisk længere end mænd, ligesom anlæg for sundhed og en række sygdomme kan gå i arv fra forældre til børn.

Uddannelse er produkt af muligheder og opvækst

Den type af uddannelse, som den enkelte vælger, og det antal år, som den enkelte uddanner sig, er til dels et produkt af de fysiske forudsætninger og muligheder, man bliver født med. Samtidig påvirkes vores muligheder og vores valg og gennemførelse af uddannelse også af bl.a. de forventninger og værdier, som man tager med sig fra opvæksten.

Figur 1 Faktorer bag den forventede levealder

Anm.: [Tekst]

Kilde: Sundhedsstyrelsen (2020), Herskind mfl. (1996) og Christensen og Vaupel (1996).

Livsstil og arbejdsliv kan påvirke sundhedstilstand

De forventninger og værdier, som man tager med sig fra barndommen, har også betydning for den livsstil og sundhedsadfærd, som den enkelte vælger med hensyn til kost, rygning, alkohol og motion. Livsstilen har betydning for sundhedstilstanden og kan derigennem få betydning for den forventede restlevetid som 61-årig. En nylig analyse har vist, at rygning sammen med alkohol kan forklare størstedelen af den sociale ulighed i dødelighed i Danmark, jf. Sundhedsstyrelsen (2020).¹

Arbejdsliv er en kompleks funktion...

Den type af arbejdsliv, som den enkelte har eller har haft igennem livet, er en kompleks funktion af de fysiske forudsætninger, man fødes med, den valgte uddannelse og de værdier og forventninger, man tager med sig fra opvæksten. Samlet opstiller arbejdslivet også rammerne for den erhvervsindkomst, som den enkelte person har.

... og kan både påvirke og påvirkes af sundhedstilstanden

Typen af arbejdsliv kan påvirke sundhedstilstanden, hvis arbejdslivet medfører fysiske eller psykiske belastninger, der slider på kroppen. Samtidig kan den sundhedstilstand, der også

¹ I et tidligere studie fandt Juel og Bjerrum Koch (2013) ligeledes, at rygning og alkohol kan forklare hovedparten af forskellen i dødeligheden mellem personer med kortest og længst uddannelse.

er et produkt af fysiske forudsætninger og livsstil lægge begrænsninger på den type af arbejdsliv, som den enkelte har mulighed for. Via denne sammenhæng med sundhed kan typen af arbejdsliv vise en sammenhæng med den forventede levealder.

Uddannelse kan ikke målrette pension til kort levetid

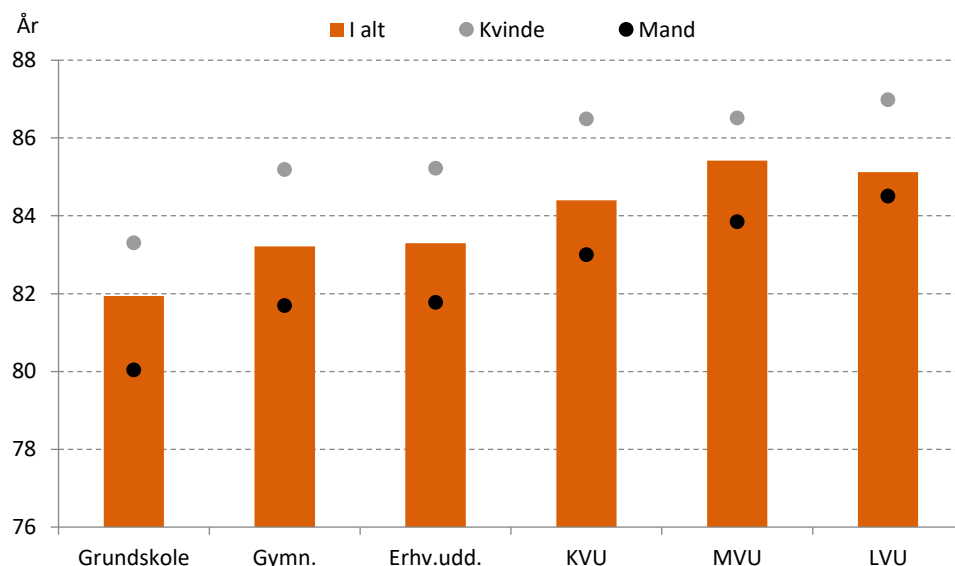
Illustrationen viser, at den forventede levealder for seniorer og dermed antal år på pension er en kompleks funktion af mange faktorer og derfor ikke kan reduceres til en enkel sammenhæng med mange år på arbejdsmarkedet og en kortere uddannelseslængde. En kortere uddannelse påvirker kun levetiden indirekte via type af arbejdsliv, indkomst og deres betydning for sundhedstilstanden. Dette ser bort fra at sundhedstilstanden og derfor såvel længen af arbejdslivet som den forventede levealder samtidig også påvirkes af bl.a. de fysiske forudsætninger samt livstilsfaktorer. Derfor er der ikke en simpel sammenhæng mellem antal år på arbejdsmarkedet og forventet levetid for en given uddannelsesgruppe.

Højere uddannelse – længere liv

3. Seniorer med mere uddannelse lever samtidig længere

Set over en bred kam lever personer med flere års uddannelse længere end personer med færre års uddannelse. Ser vi på den forventede levetid for 60-årige, viser analysen, at personer med grundskole som højeste fuldførte uddannelse kan forvente at leve knap 82 år, jf. Figur 2. Personer med en gymnasial eller erhvervsrettet uddannelse kan derimod forvente at leve til en alder på godt 83 år. Personer med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse kan forvente at leve 84-85 år.

Figur 2 Forventet levealder for 60-årige, opdelt efter uddannelse

Anm.: Den forventede levetid er beregnet som den statistiske restlevetid for personer, der fyldte 60 år i 2015-17, jf. bilag B. Se Boks 1 for en nærmere beskrivelse af uddannelsesgrupperne.
 Kilde: Danmarks Statistiks registre og egne beregninger.

Sammenhæng må tolkes varsomt

Ud fra ovenstående beskrivelse af de potentielle faktorer bag den forventede levealder må den positive sammenhæng mellem uddannelsesgruppe og forventet levetid dog tolkes varsomt. Sammenhænge må mest af alt forventes at afspejle fælles underliggende faktorer, som det er diskuteret ovenfor. Uddannelsesniveaet afspejler således kun indirekte de fysiske forudsætninger for levealderen, ligesom uddannelsesniveaet kun indirekte via andre faktorer må forventes at påvirke den forventede levetid.

Faglærte kvinder lever længere end LVU-mænd

Et simpelt eksempel på betydningen af andre faktorer, der ses bort fra i et fokus på uddannelse er, at kvinder typisk når en højere levealder end mænd. Figur 2 ovenfor viser, at kvinder i alle uddannelsesgrupper har en forventet levealder, der er 2½-3½ år længere end for mænd med samme uddannelsesniveau. På tværs af uddannelsesgrupper kan ufaglærte og faglærte kvinder således forvente at opnå en højere levealder end mange mænd med en længere uddannelse.

Ser på restlevetid for 60-årige, da fokus på pension

Analysen ser på den forventede levealder for 60-årige, da denne aldersgruppe er tæt på pensionsalderen. Tidligere analyser har belyst uddannelsesforskelle for restlevetiden for yngre, fx 30-årige, jf. bl.a. Sundhedsstyrelsen (2020) og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2019). Opgørelser af restlevetiden for yngre aldersgrupper kan forventes at finde større forskelle i den forventede levealder på tværs af uddannelsesgrupper, hvis der allerede inden 60-årsalderen er forskelle i dødelighed mellem uddannelsesgrupper.² I den foreliggende analyse fokuseres der på den forventede restlevetid for 60-årige, da den aktuelle offentlige debat handler om tilbagetrækningsordninger og antal år på pension for seniorer. Eventuelle forskelle i dødelighed i tidligere aldre må håndteres med andre instrumenter end pension.

Boks 1 Uddannelsesgrupper

Grundskole dækker over folkeskoler og private grundskoler, inkl. 10. klasse. **Gymnasie** dækker over gymnasiale uddannelser, adgangskurser til bl.a. videregående uddannelser samt forberedende uddannelser. **Erhvervsuddannelse** dækker over uddannelser til fx social- og sundheds-hjælper, tømrer eller fitnessinstruktør. **Kort videregående uddannelse (KVU)** dækker over uddannelser til fx pædagog, finansøkonom eller stærkstrømsinstallatør. **Mellemlang videregående uddannelse (MVU)** dækker over uddannelser til fx bioanalytiker, sygeplejerske eller officer. **Lang videregående uddannelse (LVU)** dækker over universitetsuddannelser, inkl. PhD-uddannelser. Uddannelsesgrupperingen er baseret på Danmarks Statistiks DISCED-15-inddeling. Personer med uoplyst uddannelse (knap 3 pct. af de 60-årige) indgår ikke.

4. Beskæftigelse igennem livet og antal år på pension

Mange år på arbejdsmarkedet og få år på pension?

Den foreslåede ordning med tidlig pension skal tilgodese grupper på arbejdsmarkedet med en lavere forventet levetid og færre år på pension. Det eksplicite kriterie i regeringens udspil for tidlig pension er samtidig mange år på arbejdsmarkedet. Kan et kriterie om mange år på arbejdsmarkedet målrette ordningen til personer med kortere levealder og færre år på pension? Svaret er nej. En nærmere analyse viser, at personer med mange år på arbejdsmarkedet i forvejen har flere år på pension end personer med en kortere erhvervs erfaring. Tidlig pension til faglærte og ufaglærte med meget erhvervs erfaring vil give dem langt flere år på pension end den typiske 60-årige.

Antal år på pension opdelt efter beskæftigelse i livet

For at se på forskelle i forventet restlevetid og i år på pension opdeles alle personer i alderen 60-70 år på hvert alderstrin i fem grupper efter deres samlede beskæftigelsesomfang igennem livet frem til de fylder 60 år. Inddelingen i beskæftigelsesgrupperne foretages inden for uddannelser og køn, så fx gruppe 1 og gruppe 5 hver omfatter de 20 pct. af personerne med det respektive uddannelsesniveau, der har hhv. mindst og mest erhvervs erfaring.

² Et tidligere dansk studie peger på dette. Dansk Industri (2019) finder, at er den forventede levetid opgjort for personer i arbejdsstyrken er 4½ og 3 år kortere for 30-årige ufaglærte end for personer med en lang videregående uddannelse for hhv. mænd og kvinder. Denne forskel falder til hhv. 3½ og 2½ år i forventede levetid ved 59-årsalderen. Den faldende forskel i forventet levetid dækker over en relativt højere dødelighed for ufaglærte i alderen 30-58 år.

Opgørelsen af beskæftigelse igennem livet bygger på arbejdsgiveres indbetalinger af ATP-bidrag, jf. Boks 2. For hver gruppe defineret ved køn, højeste fuldførte uddannelse og beskæftigelsesgruppe opgøres herefter den forventede levealder, jf. bilag B.

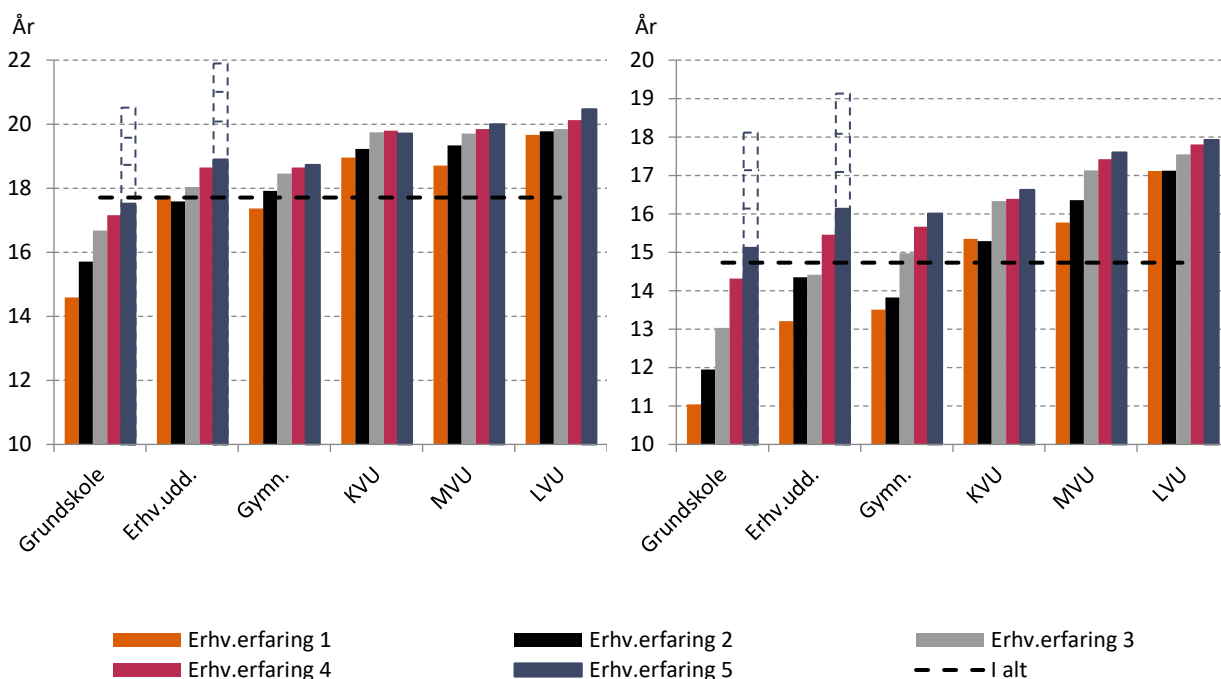
Personer med længere arbejdsliv har flere år på pension

Opgørelsen viser overordnet set en positiv sammenhæng mellem den samlede erhvervs erfaring for de 60-årige og deres forventede antal år på pension, jf. Figur 3.³ Inden for de enkelte uddannelsesgrupper er den forventede pensionslængde for både mænd og kvinder højere for de grupper, der har haft relativt mere beskæftigelse i løbet af arbejdslivet. Erhvervsuddannede mænd i gruppe 2 (med et gennemsnit af 26 års beskæftigelse igennem livet) kan som 60-årige fx forvente knap 14 år på pension, mens erhvervsuddannede mænd i gruppe 5 (med et gennemsnit af 40 års beskæftigelse igennem livet) som 60-årige har en forventet pensionslængde på 16 år.

Figur 3 Forventet antal år på pension for 60-årige, opdelt på uddannelse samt erhvervs erfaring igennem livet

Figur 3.a Kvinder

Figur 3.b Mænd

Anm.: Erhvervs erfaring 1-5 angiver omfang af erhvervs erfaring igennem arbejdslivet og omfatter hver især en femtedel af personerne inden for et uddannelsesniveau, sorteret efter erhvervs erfaring i arbejdslivet. Gruppe 1 er de 20 pct. af personerne inden for et uddannelsesniveau, der har haft mindst erhvervs erfaring igennem arbejdslivet, gruppe 2 de 20 pct. med næstmindst erhvervs erfaring osv. De stiplede kasser for gruppe 5 for ufaglærte og faglærte skitserer muligheden for 1, 2 eller 3 års tidligere pension. Se Boks 2 for en beskrivelse af opgørelsen af erhvervs erfaring. Det forventede antal år på pension er beregnet som den statistiske restlevetid for personer, der fyldte 60 år i 2015-17, jf. bilag B, fratrukket en pensionsalder på 67 år. Se Boks 1 ovenfor for en nærmere beskrivelse af uddannelsesgrupperne.

Kilde: Danmarks Statistiks registre og egne beregninger.

Markant spredning i år på pension inden for uddannelser

Opdelingen på beskæftigelse igennem arbejdslivet afslører en markant spredning i det forventede antal år på pension inden for uddannelsesgrupperne. Den største spredning findes blandt ufaglærte for både mænd og kvinder. Ufaglærte kvinder i gruppe 1 (med i

³ Konklusionerne er den samme, hvis grupperne dannes på tværs af uddannelser, så fx gruppe 5 omfatter de 20 pct., der har mest erhvervs erfaring blandt alle mænd/kvinder, uanset uddannelse.

gennemsnit 3 års beskæftigelse igennem arbejdslivet) kan som 60-årige forvente ca. 14½ år på pension, mens ufaglærte kvinder i gruppe 5 (med i gennemsnit 39 års beskæftigelse igennem arbejdslivet) som 60-årige har en forventet pensionslængde på 17½ år. For de øvrige uddannelsesgrupper er forskellene i det forventede antal år på pension mindre. For mænd med en videregående uddannelse er der fx en forskel i det forventede antal år på pension på mindre end ét år for gruppe 1 og gruppe 5.

Boks 2 Beregning af beskæftigelse igennem livet på baggrund af ATP mv.

Erhvervs erfaring er opgjort i kvintiler beregnet for grupper af samme alder og uddannelse. Erhvervs erfaring er baseret på indberetninger af ATP-bidrag, der et fast beløb, som arbejdsgivere mfl. kvartalsvis indbetaler for hver medarbejder. Der er forskellige ATP-satser for lønmodtagere med 9-17 timers beskæftigelse, for lønmodtagere med 18-26 timers beskæftigelse og for lønmodtagere med mere end 27 timers beskæftigelse.

Danmarks Statistik beregner en årlig erhvervs erfaring baseret på ATP-indberetningerne for personer mellem 16 og 66 år med mindst 9 timers beskæftigelse i ugen. Opgørelsen omfatter personer, der karakteriseres som ledere, lønmodtagere, ledige mfl. Evt. ledighed inden for året indgår ikke i opgørelsen af erhvervs erfaringen. Opgørelsen er afgrænset til danske statsborgere.

Erhvervs erfaring i udlandet medregnes ikke, og derfor kan erhvervs erfaringen for personer med længere udlandsophold kan være undervurderet. Opgørelsen er behæftet med usikkerhed som følge af eventuelle forskydninger i arbejdsgivernes indberetningsmønstre og ændringer i udbredelsen af de forskellige bidragssatser i den offentlige sektor.

For perioden 1980 og frem opgøres erhvervs erfaringen i andele af fuldtid, mens den for den tidligere periode (1964-79) kun opgøres i hele år. Det indebærer større usikkerhed om erhvervs erfaringen for den tidligere periode.

Levealder over gns. for 60 pct. af erhvervsuddannede kvinder

Opgørelsen i Figur 3 viser også, at ca. 60 pct. af de erhvervsuddannede kvinder som 60-årige kan forvente flere år på pension end 60-årige kvinder i gennemsnit. Til opgørelsen er alle personer som nævnt inddelt i fem lige store grupper med en stigende erhvervs erfaring igennem livet. For mænd og kvinder med en erhvervsfaglig uddannelse kan de hhv. to og tre øverste grupper forvente flere år på pension end gennemsnittet. Blandt ufaglærte er det kun de personer, der har mest erhvervs erfaring, der ligger omkring gennemsnittet. Hovedparten af personerne med en videregående uddannelse kan forvente flere år på pension end gennemsnittet.

Blandet sammenhæng mellem udd. og år med pension

Figur 1 foroven viste, at personer med en længere uddannelse også i gennemsnit har en højere forventet levealder. Den markante spredning i antal år på pension inden for uddannelsesgrupperne viser dog, at der ikke er en entydig sammenhæng mellem uddannelsesniveau/-længde og det forventede antal år på pension. De erhvervsuddannede, som har mest beskæftigelse igennem arbejdslivet, kan forvente en pensionslængde på højde med eller over pensionsvarigheden for personer med en kort videregående uddannelse. Og de ufaglærte mænd med mest beskæftigede kan forvente flere år på pension end hovedparten af mænd med gymnasie som højeste uddannelse.

Tidlig pension giver ekstra år til dem der allerede har flere

Udspillet om tidlig pension kan give 1, 2 eller 3 års tidligere pension for personer med mindst 41 års på arbejdsmarkedet. Som diskuteret indebærer dette kriterie kombineret med et opgørelsestidspunkt ved 61 år, at ordningen i høj grad målrettes ufaglærte og faglærte med høj tilknytning til arbejdsmarkedet. Det er samtidigt personer, som i forvejen har en relativt høj forventet levealder og derfor flere år på pension end gennemsnittet for alle 60-årige. Som skitseret i Figur 3 vil den ekstra pensionsrettighed give de omfattede personer betydeligt flere år på pension end de fleste andre seniorer, uanset uddannelsesbaggrund.

Analyse inddeler alene efter beskæftigelse...

Det bemærkes, at opgørelsen af arbejdsmarkedstilknytning igennem livet for de 60-årige her alene ser på beskæftigelse. I regeringens udspil til tidlig pension lægges der op til at kriteriet for ret til tidlig pension – mindst 41 år på arbejdsmarkedet – også omfatter perioder med ledighed, sygedagpenge, barsel mv. i løbet af arbejdslivet. Beskæftigelsesomfang er dog en god indikator på den samlede tid på arbejdsmarkedet, da dagpengeledighed er tidsbegrænset og kræver optjening, mens fx barsel er tidsbegrænset. Det må derfor forventes, at en sortering af personer efter omfang af erhvervserfaring igennem arbejdslivet omtrent vil svare til en sortering efter tid på arbejdsmarkedet.

...og kan over- eller undervurdere positiv sammenhæng

Samtidig er det ikke entydigt, om en opgørelse ekskl. ledighedsperioder og barsel vil over- eller undervurdere den positive sammenhæng mellem arbejdsmarkedstilknytning og restlevetid inden for uddannelsesgrupperne:

- Omfanget af ledighed i løbet af arbejdslivet er typisk faldende med uddannelsesniveau. Hvis ledighed i højere grad opleves af mindre ressourcestærke personer (med relative kortere forventede levealder), kan den viste opgørelse ekskl. ledighed overvurdere den positive sammenhæng mellem arbejdsmarkedstilknytning og restlevetid inden for uddannelsesgrupperne.
- Hvis det i højere grad er mere ressourcestærke personer (der også har en højere forventet levealder), der får børn og tager barsel, kan den viste opgørelse (ekskl. barsel) undervurdere den positive sammenhæng mellem arbejdsmarkedstilknytning og restlevetid inden for uddannelsesgrupperne.

Litteratur

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2019): "Ufaglærte mænd kan forvente 7 års kortere levetid end akademikere". Analyse. 25. november 2019.

Christensen, K., og J.W. Vaupel (1996): "Determinants of longevity: genetic, environmental and medical factors". *Journal of Internal Medicine* 240, s. 333-341.

Danmarks Statistik (2014): "Højtuddannede lever længst". NYT fra Danmarks Statistik Nr. 133. 13. marts 2014.

Danmarks Statistik (2020): "Beregning af Middellevetid".

<https://www.dst.dk/ext/994659838/0/befolkning/Hvordan-beregner-vi-middellevetid--pdf>

Dansk Industri (2019): "Forskel i levetid og tilbagetrækningsalder". DI Analyse. Maj 2019.

DREAMgruppen (2013): "Danmarks fremtidige befolkning. Befolkningsfremskrivning 2013". Juli 2013.

Herskind, A.M., McGue, M., Holm, N.V., Sørensen, Th.I.A., Harvald, B., og J. Vaupel (1996): "The heritability of human longevity : a population-based study of 2872 Danish twin pairs born 1870±1900. *Human Genetics* 97, s. 319-323.

Bilag A: Fokus på levealder og antal år på pension i udspil om tidlig pension

Regeringens fokus på flere år på pension for ufaglærte og faglærte med mange år på arbejdsmarkedet fremgår af pjecen til udspillet om "Ny ret til tidlig pension" (s. 5):

"Alle jævnaldrende har samme folkepensionsalder. Men ikke alle er begyndt at arbejde på samme tidspunkt i livet, og der er stor forskel på, hvor mange år vi er på arbejdsmarkedet. Faglærte og ufaglærte har været længst tid på arbejdsmarkedet.

Og det er ikke alle, som kan holde til et langt arbejdsliv, hvis belastningen er stor. Nogle må stå op hver morgen og gå på arbejde med smerter. Ryggen, knæet eller skuldrene værker efter mange års slid.

Knap hver tredje ufaglærte eller faglærte mellem 55 og 64 år oplever, at de er begrænset i arbejdet grundet smerter.

Når man kommer på pension, er det også forskelligt, hvor mange år, man får som pensionist. En ufaglært lever i gennemsnit færre år end en jævnaldrende akademiker.

Alle fortjener gode år på pension med tid til børn, børnebørn og fritidsinteresser."

Bilag B: Opgørelse af forventet levealder

Opgørelse af forventet levealder følger Danmarks Statistik

Opgørelsen af forventet levealder for 60-årige følger Danmarks Statistiks metode til opgørelse af den forventede middellevetid for den danske befolkning, jf. Danmarks Statistik (2020).

Dødshyppigheder opgøres på hvert alderstrin

Analyse tager udgangspunkt i personer, som fylder 60 år eller ældre i årene 2015-2017. For hvert alderstrin beregnes en dødshyppighed, som angiver sandsynligheden for at dø på det givne alderstrin. Dødshyppigheden opgøres ved at observere hver person over to kalenderår, og opgøre, hvor mange dage hver person har været i live og død mellem deres fødselsdage, og hvor mange af disse dage, de har boet i Danmark. For personer, som hverken dør, ind- eller udvandrer mellem deres fødselsdage i to kalenderår er antallet af levedage altså 365 og antallet af dødedage 0. For personer som indvandrer mellem deres fødselsdage, opgøres antallet af levedage som antal dage fra personens indvandring til personens fødselsdag i det andet kalenderår. For personer som udvandrer, er udvandringsdatoen sat til d. 31. december i det første kalenderår.

Det samlede antal leve- og dødedage mellem to år opgøres for grupper af samme alder, samt køn, uddannelsesniveaue og erhvervs erfaring, hvor relevant. Herudfra kan dødssandsynligheder beregnes for de forskellige grupper. Den forventede levealder for (grupper af) 60-årige kan herefter opgøres ud fra antal personer på de enkelte alderstrin og dødssandsynlighederne.

Den anvendte metode tager udgangspunkt i observerede dødshyppigheder for personer i alderen 60 år og ældre og kan derfor undervurdere den forventede levealder, hvis dødeligheden på ældre alderstrin i fremtiden er lavere end i dag. Personer, der i dag er 60 år, kan i fremtiden have et bedre helbred, bedre behandlingsmuligheder og (derfor) en lavere dødelighed end de personer, der i dag er ældre end 60 år.

I Danmarks Statistiks befolkningsfremskrivning, udarbejdet i samarbejde med DREAMgruppen, fremskrives observerede dødeligheder for befolkningsgrupper med en metode, der tager udgangspunkt i historiske fald i dødeligheden i forskellige køns- og aldersgrupper, jf. DREAMgruppen (2013). En faldende dødshyppighed vil øge restlevetiden over tid. Dette vil dog kun have betydning for de belyste forskelle på tværs af uddannelsesgrupper og omfang af erhvervs erfaring, hvis der er forskelle i den fremtidige udvikling i dødelighed på tværs af disse grupper.